

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep.
0032 OSLO

Ph.d. i kunstreisk utviklingsarbeid - høringsuttalelse fra Høgskolen i Sørøst Norge

Vi viser til høringsnotat av 05.07.17 med forslag om å etablere ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid og forslag til endringer i studiekvalitetsforskriften og forskrift om ansettelsesvilkår, vitenskapelige stillinger. Vi ser positivt på arbeidet med å videreutvikle og verdsette kunstnerisk utviklingsarbeid på doktorgradsnivå. Vi ser det imidlertid som uheldig å bruke ph.d.-betegnelsen hvis graden ikke baseres på Salzburg-prinsippene og de Europeiske prinsippene for doktorgrad. I vår høringsuttalelse peker vi på to mulige alternative løsninger: Enten å gi den nye doktorgraden betegnelsen «Doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid», for slik å skille den tydelig fra ordinær norsk ph.d-grad, eller gi den betegnelsen ph.d. og legge samme prinsipper som for ordinære ph.d.-grader til grunn. Etter vår oppfatning vil det siste alternativet være den beste løsningen. Vår begrunnelse for dette er som følger:

En ny type ph.d.

I departementets forslag er navnet *ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid* ment å være en enhetlig betegnelse. Det argumenteres med at begrepet ph.d. vil være gjenkjennelig internasjonalt, men at «kunstnerisk utviklingsarbeid» samtidig skal være en del av selve navnet på doktorgraden. I tillegg kan det legges til hvilket fagområde graden dekker i hvert enkelt tilfelle. Navnet på doktorgraden innebærer dermed at dette skal være en ph.d, men samtidig ikke en ordinær ph.d. Vi vil i så fall få to parallelle doktorgradsløp i Norge: Ph.d, som omfatter de fleste fagområder, og «ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid», som omfatter kunstnerisk utøvende fag. Internasjonalt finnes en rekke ulike betegnelser på en bred variasjon av doktorgrader, mens vi i Norge til nå har hatt alle doktorgrader samlet i betegnelsen ph.d. I tillegg har vi fortsatt dr. philos-graden.

Slik vi ser det, vil det bli vanskelig å skille mellom to ulike typer norske doktorgrader som begge kalles ph.d. Tillegget «i kunstnerisk utviklingsarbeid» vil lett bli oppfattet som en fagbetegnelse på samme måte som for andre fag, når det er nødvendig å presisere hvilket fagområde doktorgraden tilhører, som f. eks. ph.d. i kulturstudier ved Høgskolen i Sørøst-Norge. Slik vi ser det, vil tittelen «ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid» ikke fremstå som en enhetlig tittel på en ny type doktorgrad, men som en ny variant av den eksisterende ph.d.-graden. Tittelen signaliserer dermed ikke at det stilles egne krav til metoder eller innhold i denne graden, slik høringsnotatet forutsetter.

Sverige og Finland har markert et tilsvarende skille tydeligere ved å bruke betegnelsen *Konstnärlig doktorseksamen* og *Dr. Art.* Slik argumenterte det svenske utdanningsdepartementet i proposisjonen om etablering av konstnärlig doktorseksamen:

För att uppfylla examensbeskrivningarnas krav måste de konstnärliga utbildningarna utgå från konventionell vetenskaplig terminologi och uppläggning av forskarutbildningen samtidigt som de etablerade vetenskapliga

begreppen, normerna och praxis måste breddas för att kunna användas på utbildningen. Att anpassa konventionella vetenskapliga normer och praxis efter de konstnärliga områdenas behov kan dock enligt regeringens bedömning innebära en risk för urholkning av vetenskapsbegreppet. Regeringen anser också att den konstnärliga forskningens och forskarutbildningens anpassning till traditionella vetenskapliga normer kan medföra att de konstnärliga utbildningarna förlorar sitt särskilda konstnärliga innehåll och sin särart. (Prop. 2008/09:134, p. 16)

En ph.d.-grad som ikke hviler på Salzburg-prinsippene og EUs kriterier

Departementet viser til at UHR vurderer et nytt sett med veiledende retningslinjer for doktorgradsutdanning, fordi den nye doktorgraden ikke hviler på Salzburg-prinsippene og EUs prinsipper for doktorgradsutdanning, som er *vitenskapelig tuftet*. Dette må forstås slik at ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid ikke skal være vitenskapelig tuftet. Salzburg-prinsippene ble utarbeidet i Bologna-prosessen og fulgte vedtaket av de såkalte *Dublin Descriptors* i Bergen i 2005. Det første av de ti Salzburgprinsippene er: *“The core component of doctoral training is the advancement of knowledge through original research”* (Bologna Salzburg Seminar, 2005). I Salzburg-dokumentet påpekes det at doktorgradskandidater blir trent gjennom forskning og kan gi viktige bidrag til ny kunnskap, og at dette skiller tredje syklus fra første og andre syklus i Bologna-prosessen. De øvrige Salzburg-prinsippene understreker doktorgradskandidaters rolle som profesjonelle forskere i tidlig fase, fire års anbefalt studietid, betydningen av veilederrollen, kritisk mengde studenter og god finansiering. Bredden og variasjonen i Europeiske doktorgrader blir framhevet, og det oppfordres til økt mobilitet og til interdisiplinaritet og innovative strukturer. The Dublin Descriptors, formulert som læringsutbyttebeskrivelser, ligger til grunn for kvalifikasjonsrammeverket i European Higher Education Area (EHEA), som Norge er en del av. I det norske rammeverket er «kunstnerisk utviklingsarbeid» tilført i tillegg til forskning i flere av disse beskrivelsene. Likevel ble kvalifikasjonsrammeverket oppfattet som lite egnet av en del kunstfaglige miljøer i høringsrunden før det ble vedtatt. I den sammenheng er det verdt å merke seg at forskningsbegrepet i the Dublin Descriptors er definert særdeles vidt og inkluderende:

The word ‘research’ is used to cover a wide variety of activities, with the context often related to a field of study; the term is used here to represent a careful study or investigation based on a systematic understanding and critical awareness of knowledge. The word is used in an inclusive way to accommodate the range of activities that support original and innovative work in the whole range of academic, professional and technological fields, including the humanities, and traditional, performing, and other creative arts. It is not used in any limited or restricted sense, or relating solely to a traditional ‘scientific method’ (Bologna Working Group, 2005, p. 68).

Det Europeiske rammeverket åpner dermed for nye og utradisjonelle forskningsmetoder, og inkluderer eksplisitt utøvende kunstfag i definisjonen av forskning. Det er neppe grunnlag for å legge et snevrere forskningsbegrep til grunn i Salzburg-prinsippene. Slik vi ser det, er forskningsbegrepet her så vidt og inkluderende at det er egnet for en doktorgrad i kunstneriske fag. Vi er for øvrig også kjent med at det arbeides for å få begrepet «artistic research» innarbeidet i Frascati-manualen.

Kunstnerisk utviklingsarbeid og forskning

Departementet ønsker å beholde begrepet «kunstnerisk utviklingsarbeid». På den annen side er dette begrepet nå endret fra *artistic development work* til *artistic research* i den engelske betegnelsen på programmet for kunstnerisk utviklingsarbeid. I rapporten fra UHR av 2015 om forskning og utviklingsarbeid innen fagområdet kunst, oppsummeres det slik:

Arbeidsgruppen oppsummerer at anerkjennelsen av kunstnerisk utviklingsarbeid som forskningsfelt, slik det er omtalt i lovtekst, forskrifter og kvalifikasjonsrammeverk, har gitt høyere kunstutdanning gode vilkår for å utvikle forskningsstrategier nasjonalt og lokalt. Det har skjedd en svært positiv utvikling siden 1995. Kunstnerisk arbeid innen UH-sektoren forstås i dag både som eget felt sidestilt med forskning og som del av et bredt forskningsbegrep. Dette må legges til grunn i det videre arbeidet (Universitets- og Høgskolerådet, 2015, s. 17)

Slik vi ser det, er det brede forskningsbegrepet arbeidsgruppen viser til her, på linje med forskningsdefinisjonen i Dublin Descriptors.

Vi tar utgangspunkt i at kunst bygger på kunnskap som manifesterer seg i kunstverket, og at den kunstneriske arbeidsprosessen kan fortelle mer om den iboende kunnskapen enn produktet selv. Derfor må det finnes en arena for troverdig forskning og formidling av slik kunnskap. Slik vi ser det, vil studier av skapende prosesser formidlet direkte fra kunstnere kunne bidra til å fornye kunstutdanningen, og forskningsmetoder som utvikles i slike studier kan etter hvert inngå i en portefølje av vitenskapelige metoder. Fra høringsnotatet siteres:

Hensikten med graden er å lære å stille spørsmål ut i fra den kunstneriske virksomheten og bidra til å utvikle metodene som anvendes på de kunstneriske områdene. Samtidig skal kunstutøvelsen følges av en eksplisitt refleksjon som ved presentasjon av prosjektet gjør det mulig for andre å ta del i den arbeidsmåten og innsikten som det kunstneriske utviklingsarbeidet genererer.

Etter vårt syn er det rom for dette innenfor Salzburg-prinsippene og de europeiske prinsippene for doktorgrad.

På den annen side har kunstnerisk utviklingsarbeid også trekk som står i motsats til generelle prinsipper for forskning. Vitenskapelig utviklingsarbeid autoriseres gjennom et internasjonalt fellesskap av kunnskapsforvaltere som opererer med krav om transparens, koherens, akademisk ansvarlighet osv. I tillegg kommer tradisjonen med blind review som i alle fall i prinsippet skal sikre mot "trynefaktoreffekt". Autorisasjon av kunstnerisk utviklingsarbeid kan sies å være mindre transparent, også når det gjelder autoriserende instanser med definisjonsmakt. "Accountability" er et kriterium som nærmest representerer motsatsen av kunstnerisk metode. Dersom krediteringen av den nye doktorgraden bygger på så fundamentalt ulike prinsipper, vil det trekke det i retning av at den ikke skal resultere i samme tittel.

Eksplisitt refleksjon

I høringsnotatet sier departementet at doktorgradsarbeidet skal presenteres i en *eksplisitt refleksjon*. Begrepet eksplisitt refleksjon er ikke definert, men det synes klart at dette ikke dreier seg om en skriftlig avhandling i tradisjonell forstand.

Et par eksempler viser hvordan dette er løst i andre land. Ved Aalto-universitetet i Finland skal kandidatene ved Dr. Art-graden oppfylle de generelle doktorgradskriteriene ved institusjonen, og i tillegg særskilte kriterier for den kunstneriske graden. Kunstverket inngår der i resultatet av doktorgradsarbeidet, og vurderes av en kunstnerisk sakkyndig komite. På samme måte skal studenter som tar ph.d. i kunstnerisk utøvende fag ved KU Leuven i Belgia, innfri de samme kriteriene som ph.d.-kandidater i andre fagområder, og i tillegg stilles det særskilte krav til det kunstneriske arbeidet, som skal være av høy kvalitet på internasjonalt nivå. Det kunstneriske arbeidet inngår i sluttresultatet, og det er presisert at forskningen skal dreie seg om dette kunstneriske arbeidet.

Dette er eksempler på doktorgrader der det kunstneriske arbeidet står i sentrum, slik som i den planlagte norske doktorgraden. Imidlertid ser det ut til at det som beskrives i høringsbrevet som «eksplisitt refleksjon» er mindre ambisiøst enn det som kreves i andre Europeiske land. Slik vi vurderer det, vil det være uheldig om en norsk ph.d. grad i kunstnerisk utviklingsarbeid ligger tilbake for tilsvarende europeiske doktorgrader.

Konklusjon

Vår konklusjon er at betegnelsen «ph.d. i kunstnerisk utviklingsarbeid» ikke er hensiktsmessig. Vi ser to mulige alternativer:

- 1) Den nye doktorgraden kan gis betegnelsen «Doktorgrad i kunstnerisk utviklingsarbeid», for slik å skille den tydelig fra den ordinære norske ph.d.-graden, og dermed gi større rom for kunstfaglige arbeidsmetoder.
- 2) Den nye doktorgraden gis betegnelsen ph.d, og følger samme prinsipper og kriterier som øvrige ph.d.-programmer i Norge

Etter vår oppfatning vil alternativ 2 være best. Det innebærer at ph.d. i kunstneriske fag inngår i det samme ph.d.-begrepet som øvrige doktorgrader i Norge. Dette forutsetter at Salzburg-prinsippene og de europeiske prinsippene for doktorgrader legges til grunn. Det er vår mening at dette vil styrke kunstfaglig forskning og bidra med kunstfaglige tilnærminger inn i academia. Det vil også sikre at den norske ph.d.-graden er på samme nivå som andre europeiske doktorgrader innen kunstfaglige områder.

Vennlig hilsen

Petter Aasen
Rektor

Halvor Austenå
Viserektor utdanning og studiekvalitet
Avdeling for utdanning og studiekvalitet

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ikke håndskrevne signaturer.